juurtunut heinikko, pensaikko ja sammal. — Äkkijyrkkä kallion seinämä on arvattu noin 150 jalan korkuiseksi. — Nimensä on saari saanut siitä, että kaarneet — korpit — vuosittain pesivät sen jyrkänteen loukeroissa. — Kansan suussa on luonnollisesti tästä omituisesta luolasta taruja. Vainovuosina on siinä piilty. Venäjän aikoina, jolloin sotamiehen otto oli kamala seikka, kun näet sotamiehenä täytyi palvella kymmeniä vuosia, sanotaan nuorten miesten tässä luolassa piilleen etsijöitään.

Kuvat ovat niin sanoakseni vastakkaisia. Toinen on otettu Orjatsaaren rannalta, toinen kallioseinämien väliseltä louhikolta Orjatsaarelle päin. Samat kalliot, jotka toisessa kuvassa näkyvät vasemmalla, näkyvät toisessa oikealla ja päinvastoin.

Kaarnesaaresta on höyrylaivalla paras palata Parolan salmen kautta kauniiden Lokkasaaren ja Vannisensaaren ohitse, vuorisen, sekametsäisen Hiidenniemen ympäri ja Vorssunsalmen kautta kaupunkiin.

Mutta jos veneellä ollaan liikkeellä ja aika vielä myöntää on hauska suunnata kulku Honkasaaren ja Laukon väliseen kapeaan salmeen. Se on niin kapea ja se aukeaa niin odottomatta kallioiden väliin, että vähän etempänä rannasta kulkeissa ei mitenkään siinä salmea arvaa olevan. Honkasaaren ja Laukon ranta on ulkopuolelta jylhää kalliota, odottamatonta on sen vuoksi, kun salmen läpi kuljettua aukeaa eteen täydellinen sisämaan maisema. Matalia, ruohorantaisia salmia ja lahtia, vihantaa lehtimetsää, vihottavia nurmia ja peltoja, niiden keskellä talo, sen ympärillä suuria, tuuheita koivuja. Mutta eteenpäin etsittyämme ruohikon läpi tulemme taas uusille kapeille salmille ja niistä väljemmille vesille, joita jylhempi luonto taas ympäröi. Ennen pitkää pääsemme takaisin Riekkalan ja Haukkariutan väliselle selälle.

Länteen aukeaa myöskin kaunis saaristo; Haavus, Vitsasaari, Palosaari, Matjuksen saaret ovat vanhastaan kauneudestaan tunnetut. Kaikissa niissä on jyrkkiä kallioita, joita penkerillä kasvavat puut kaunistavat. Näillä saarilla on myös enemmän metsää kuin monilla muilla, etenkin on Vitsasaari suurista, kauneista koivuistaan tunnettu. Jos jatkamme matkaamme yhä länteenpäin, tulemme Otsoisten kylän syvien lahtien suulle, nekin ovat saman, Laatokan kallioisen, jylhän luonnon kaunistamia. Poiketkaamme yhteen näistä lahdista, niin tulemme Niemelään.

Niemelä ja Yhinlahti.

Vielä muutamia vuosia sitten, ei Niemelä-nimeä kukaan tiennyt. Se maa-ala, joka nyt on sen alle alistettu oli silloin vielä jaettu useampiin talonpoikaistaloihin, toiset pieniä, huonosti toimeentulevia, toiset suurempia, hyvinvoipia. Maan laatu oli kyllä ennestään hyväksi tunnettu, mutta ei täällä maanviljelys ollut paremmalla kannalla kuin muuallakaan. Kaupankäynnillä, voin ja kalan ostolla ja kuljetuksella, ehkä kalastuksellakin oli varoja koottu. Nyt on kaikki muuttunutta, vanhat, rappeutuneet raja-aidat on purettu, entiset koukeroiset, matalat, huonosti hoidetut ojat katettu, huonoimmat entisistä rakennuksista maahan revitty, ja vanhat, takapajuiset maanviljelys- ja karjanhoitotavat on heitetty sikseen. Uudet olot ovat näille maille koittaneet. Vilkkaan, ahkeran elämän keskustaksi on muodostunut tämä paikka, joka uudeksi uudistuessaan on saanut uuden nimenkin Niemelä.

Noin kolme vuotta sitten osti maisteri O. Nissin täällä useampia tiloja ja on sen jälkeenkin vielä ostellut muutamia saadakseen maansa muodostamaan sopivan kokonaisuuden. Siten on hän saanut kokoon suurenlaisen tilan, jota hän on ruvennut asumaan ja viljelemään uusien, järkevien tapojen mukaan. Maa on jaettu muutamiin suurempiin osuuksiin, joissa kussakin on pantava monivuoroinen viljelys käytäntöön. Luonnollisesti vasta sitten kun edes yksi vuorosarja on täydelleen loppuun saatettu, voi maanviljelys tuottaa, mitä se voi, saadaan sopiva suhde eri viljalajien ja

OTSAIS. NIEMELÄ. SORTAVALAN PITÄJÄ.

heinänviljelyksen välillä, saadaan pellot ojituksineen mallikelpoiseen kuntoon, mutta nytkin jo näyttävät vainiot kukoistavilta ja kauneilta. Maanlaatu näet on erittäin hyvää ja kaipaa vaan hyvää hoitoa.

Meidän aikanamme perustetaan maataloudenpito etusijassa karjanhoitoon, ja niin Nimelässäkin tehdään. Sitä varten onkin jo hankittu kaunis karja kokoon enimmäkseen oman pitäjän lehmistä, jotka eivät lajiltaan liene niinkään huonoja ja yhä parantunevat, kun niitä hoidetaan taitavan karjanhoitajan hellyydellä ja huolella. Karjankin suhteen ei luonnollisesti ole ehditty sinne, minne pyritään.

Enin huoli Niemelässä on tähän saakka pantu rakennusten kuntoon saamiseen. Kauniin kuusikon reunaan on rakennettu uhkea kaksikerroksinen asuinrakennus. Vähän matkan päähän siitä suuri kivinavetta, tallirakennus, rakennuksia palvelusväelle ja muita varastohuoneita. Lähellä navettaa on meijerirakennus ja sen yhteydessä mylly ja puimalaitos. Vähän matkan päässä siitä on pieni konehuone, jossa lokomobiili työskentelee. Tällä koneella on paljon työtä ja tehtävää, se toimittaa monta tärkeätä tointa ja säästää se ihmisiltä paljon vaivaa. Kone, joka on Varkaudessa tehty, toimittaa seuraavat tehtävät: käyttää suurta puimakonetta, jauhomyllyä, ryynimyllyä, meijerin separaattoria, kahta kirnua, lämmittää veden meijerissä, käyttää sirkkelisahaa, pärehöylää ja halonpilkkojaa; vielä sama kone käyttää vesijohtoa, pumppuaa veden mäen nyppylällä olevaan säiliöön, josta sitä sitten leviää asuinrakennukseen, meijeriin, navettaan, talliin, kaikkialle, missä vettä tarvitaan, vieläpä puutarhaan, tai oikeammin, mihin vastaisuudessa aiotaan puutarha valmistaa. — Myöskin on jo hankittu sievä höyrylaiva, sekin Niemelä nimeltä, joka välittää liikettä kaupungin kanssa.

Vähässä ajassa on nuori omistaja ennättänyt saada paljon aikaan, vaikka luonnollisesti vielä tarvitaan monivuotisia ponnistuksia ennenkuin kaikki saadaan täyteen voimaan ja kuntoon.

Suuri hankaluus sille, joka täällä tahtoo suurempaa maataloutta ylläpitää, on hyvän työväen puute, ja etenkin kaivataan torpparilaitosta. Torpparia eli mökkiläisiä tosin täälläkin jonkun verran on, mutta ei ollenkaan samassa merkityksessä ja suhteessa kuin useimmissa muissa osissa Suomea. Torpparilaitosta on Niemelässä koitettu saada kuntoon, mutta siitäkin on paljon vaikeutta ja hankaluutta.

* * *

Suuresta, eteenpäin pyrkivästä maanviljelyksestä puhuessamme, mainittakoon muutama sana maanviljelyksestä yleensä. Jo useampia kertoja on tullut mainituksi, että Sortavalan tienoilla maanlaatu on hyvää, mutta että maanviljelys siitä huolimatta on alhaisella kannalla.

Syyt tähän ovat monenmoisia. Perimmäinen syy arvattavasti tähän, niinkuin niin moneen muuhunkin seikkaan, on haettava olojen kehityksen kulusta. Se sorto, jota kansa menneinä aikoina on saanut kestää, on varmaankin jättänyt jälkiä. Köyhyyden ja puutteen vallitessa, jotka puolestaan olivat seurauksina luonnottomista veroista ja kaikenmoisista ulosteoista, on vaikea päästä vilkkaampaan edistykseen. Karjalaisen vilkas, hilpeä luonne on tämmöisten olojen vallitessa muuttunut hetkelliseksi. Se sorto ja kovuus ja välinpitämättömyys, jota virkamiesten ja säätyläisten puolelta on kansan osaksi tullut, on taas puolestaan kansan sydämmeen kylvänyt epäluulon siemenen ja halun käyttää hyväkseen mahdollista tilaisuutta yläluokan kustannuksella hyötymään. Samoista syistä on kansa tullut haluttomaksi vastaan ottamaan niitä neuvoja ja parannuspyrintöjä, joita sivistynyt luokka sille tarjoaa, vaan se pitää sitkeästi kiini vanhoista, perityistä tavoistaan niin toisessa kuin toisessakin suhteessa. Jos häneltä kyselet, miksi jokin seikka on niin tehty, vastaa hän vaan: „meillä on semmoinen mahti“ (tapa) ja siihen ei sen enempää voi mitään. Jos häntä kehoitat paremmin maataan viljelemään ja käsket ottamaan esimerkkiä jostain taitavasta maanviljelijästä, arvelee hän vaan: „kyllähän ne herrat jaksavat, mutta ei se meille talonpojille passaa“.

Suurimpana haittana kansan taloudenpidossa näillä tienoin Karjalaa luulisin juuri tuon kansan luonteen hetkellisyyden olevan. Eletään kädestä suuhun. Semmoista työtä vähän tehdään, joka vuosien perästä vasta runsaamman tuloksen antaa. Mutta työhön, josta tienesti on hyvä mutta hetkellinen, ollaan koska tahansa valmiit. Niin ei ole kansa taipuvainen rupeamaan niityn viljelykseen, mutta rahdinveto on mieleinen, joka saattaa

antaa hyvän tulon, mutta jota toimittaessa maa jää hoidotta. Jos tavarasta saattaa saada hyvän hinnan, on moni valmis kiskomaan siitä niin paljon kuin mahdollisesti saapi, mutta hädän tullessa on hän myös valmis myömään tavaransa polkuhinnasta. Eri vuoden aikoina perunain, viljan, heinän hinta saattaa vaihdella hyvin suuresti. Sama mies saattaa keväällä ostaa kalliista, syksyllä huokeasta myömänsä tavaran. Kaikki tämä johtuu kansan luonteen hetkellisyydestä.

Samoin on kansanmies taipuvainen lainoja tekemään, silloinkin kun ei lainanteko ole aivan välttämätön, arvellen jotain neuvoa pitävänsä ajan tullessa. Mutta neuvot jäävät usein pitämättä, velkaa ei jaksakaan maksaa, vaan se kasvaa kuin lumivyöry, pienestä alusta vähitellen paisuen mahdottoman suureksi, hävittäen mennessään talot ja tilat. Pahaksi onneksi on useita sydämmettömiä ihmisiä, jotka tätä kansan heikkoutta käyttävät hyväkseen, lainaavat rahoja luonnottomia korkoja vastaan ja ovat valmiit kiskomaan viimeisenkin omaisuuden pienen lainan suurien korkojen ja korkojen korkojen maksamiseksi. Viime aikoina on näistä koronkiskureista paljon puhuttu, paljon mietitty, miten heidän tuhoisaa tointaan saataisiin ehkäistyksi, mutta kansan itsensä täytyy oppia heikkoutensa tuntemaan ja siinä täytyy herätä halu parempaan.

Tämmöisten olojen vallitessa on paljon „huonoja eläjiä“. Semmoisella on rakennukset huonoja, pellot pieniä, sarat kummallisen muotoisia, ojat heinittyneitä koukeroisia, metsät raiskattuja, nurmet sammalen peittämiä, karja vähäinen, saaden kevättalvesta kärsiä rehun puutetta ja lopuksi on vielä velkakuorma rasittamassa. — Viljelystapa on yleensä kolmivuoroinen, heinänviljelystä ei käytetä.

Olen yllä olevassa kuvannut paikkakunnan varjopuolia, mutta en sillä ole sanonut, että kaikki olisivat tämän yleisen kaavan alle alistettavat. Eteenpäin pyrkiviä, rehellisiä, ahkeria ihmisiä on täälläkin. Saamme aina siellä täällä nähdä siistiäkin rakennuksia, joissa elää edistyvää väkeä. Vuosi vuodelta yhä useampi alkaa kylvöheinää koittaa, ensinnä varovaisesti kylväen pienen pellontilkun heinänsiemenellä, mutta kohta lisäten. Sadekesä sitten opettaa haasioita ja härykkeitä kuivaamiskeinoina käyttämään. Kääntöaura saa vuosittain kääntää pelloksi jonkin vanhan sammaltuneen nurmen, jonka musta multa jonkun vuoden peltona oltuaan antaa runsaan heinänsadon. Samalla karja karttuu, pellot saatetaan parempaan voimaan ja sato enenee ja varallisuus lisääntyy. Ja varallisuuden lisääntyessä alkaa sivistyskin kohota, lapset saavat käydä kansakoulua, vanhemmissakin herää lukuhalu ja isänmaan tieto ja kansallisuuden tunto alkaa ensimmäistä orastaan näyttää syrjäisen, unhotetun väestön sydämmissä. — Kun epäkohtia tahdotaan poistaa, täytyy ne ensin tuntea, ja kun täällä viime aikoina niin paljon on ruvettu puhumaan paikkakunnan epäkohdista ja niitä joskus kenties liiankin suuriksi kuvattu, osoittanee se edistymisen lisääntyvää tarvetta.

Tapasin äskettäin miehen, joka oli Sortavalasta kotoisin, moneen vuoteen ei hän ollut kotiseudullaan viettänyt kuin jonkun kiireisen päivän, nyt oli hän tullut pitemmäksi aikaa liikkumaan ja lepäilemään entisille tutuille tienoille. Hän sanoi huomaavansa edistystä kaikkialla, suurempaa kuin koskaan oli odottanut, luettuaan monet valitukset paikkakunnan alhaisesta tilasta. — Mutta semmoinen on asiain kulku — edistys on taistelua.

Edistymisen varaa on muuten runsaasti. Hyvän maanlaatunsa vuoksi olen kuvitellut Laatokan pohjois-rantamaiden muodostuvan viljelysalueeksi, joka kasvattaa siemenviljaa toistenkin tienoiden hyväksi. Ruis näet täällä paraiten viljellyillä tiloilla antaa runsaan sadon, suuren ja raskaan jyvän. Toivoa voinee myöskin että karjanhoito meijerilaitoksineen täälläkin päässee voimaan tuottaen entistä parempia tuloksia. Puutarhahoidon toivoisin myöskin lisääntyvän ja löytävän kiitollisen maaperän sekä sanan todellisessa että kuvannollisessa merkityksessä.

Jokaisella maanviljelijällä, joka täällä koittaa järkiperäisempää maanviljelystä harjoittaa, on sen vuoksi suuri tehtävä, hänen tulee esimerkillään näyttää mitä voipi aikaan saada sekä millä tavalla parannukset ovat toimeen pantavat. Ja mitä useampia tämmöisiä maanviljelijöitä syntyy, sitä laajemmalle ulottuvaa parannusta voimme toivoa. — Tämmöinen suuri, kaunis tehtävä on myöskin Niemelällä.

* * *

Kuva, joka meillä on Niemelästä, antaa siitä luonnollisesti hyvin vaillinaisen käsityksen. Se on otettu talon rannasta, näemme vastaisen

YHINLAHTI. SORTAVALA.

jyrkän kallioseinämän, osan lahtea ja keskellä sitä vanhan purjehtijan, joka on monet vedet pitkin ja poikki kyntänyt, niin Laatokan kuin Suomenlahden. Lahti, josta tässä osan näemme, on kapea ja aukeaa laajemmalle selälle, jossa on kauniita, metsäisiä ja vuorisia saaria. Niemelä on, niinkuin nimikin osoittaa, niemellä. Kummallakin puolella sitä on kauniita vesiä, salmia ja lahtia. Niemen ulko-osa on metsäistä ja jylhää. Monelta korkealta vuorelta on laaja, komea näköala. Niemen äärimmäiseen osaan pistää aivan kapea lahti, Syvälahti. Se on omituinen kallioseinämineen, synkänkaunis.

* * *

Jos maantietä myöten jatkamme matkaa kaupunkiin päin, saamme kulkea mäkistä tietä. Noin kuusi kilometriä kaupungista on maantie jotensakin korkealla mäellä, siitä näkyy *Yhinlahti,* jonka vesi on Laatokan vettä. Kauempana näemme suuren kulkuväylän Jänissaaren takaa, jota myöten Sortavalasta eteläänpäin matkustaessamme juuri kulkumme suuntasimme. Kulkuväylän takaa näkyvät Riekkalan vuorenharjanteet. Kuvamme on otettu Yhinlahden varrella olevan pienen talon ikkunasta järvelle. — Luonto Yhinlahden ympäristössä on kaunista, kasvillisuus rikasta. Vaahteria ja niinipuita on metsissä paljon, maa on laadultaan viljavaa. Kaikilta vuorilta on näköala kaunista. Vuoria ja vuorisia niemiä ja saaria, niiden välissä laaksoja, syviä lahtia, salmia ja kaukana aava Laatokka.

Kiipeäpä keskikesän aamuna Mustanmäen korkeimmalle huipulle. Tyynen yön jälkeen on vieno aamutuuli alkanut puhaltaa. Väljempien vesien pinnan on se saanut aaltoilemaan, ja kimaltelee se nyt sinisenä, hopeisena ja kultaisena auringon paisteessa; tässä on lahti alla, se on vielä aivan tyyni, sen pinta näyttää auringon valossa niin heleän siniseltä, tuonnempana on salmi, jonne ei myöskään tuuli käy, mutta läheinen vuori estää aurinkoa sitä valaisemasta, ja sen pinta näyttää sen vuoksi niin salaperäisen tummalta ja vesi syvältä. Saamme nähdä kaikki mahdolliset sinisen vivahdukset veden väreissä. Ja siinä rinnalla ja välissä heleästä vihreästä tummaan ja harmaaseen ja kaukaisen metsän siniseen muuttelevan kasvullisuuden värin, harmaan kallion sammalineen, jäkälineen, lähempänä selvään eriten metsän vihreästä, kauempana sulaen yhteen sen sinisen kanssa. Ja jalkaimme alla näemme maantien kiemurtelevan eteenpäin, sen toisella puolella peltoja, niiden takana ja välissä kaunista koivikkoa ja taempana sekametsäisen vuoren. Vuoren juurella, järvelle viettävän mäen rinteellä on pienonen talo, joka on sen asukkaiden ilo ja onni.

Sortavalasta itäänpäin.

Jos tahdomme lähteä vesitse itäänpäin Sortavalasta, voimme sen tehdä joko pienellä höyrylaivalla tai soutoveneellä. Joka kansanelämää rakastaa, sen on hauska lähteä matkalle kirkkoveneessä. Pyhäpäivinä näet tulee paljon kirkkoväkeä veneillä kaupunkiin, joka suunnalta silloin saapuu suurta ja pientä venettä, kaikki reunojaan myöten täynnä juhlapukuista väkeä. Kirkkoajan loputtua rientäkäämme mekin rantaan, etsimme veneen, jonka suunta sopii meidän matkasuunnitelmamme kanssa yhteen. Mielellään suostuu perämies ottamaan meidät veneeseensä. Mutta tämä vene onkin vähän kauvempaa ja ennenkuin matkalle lähdetään, ottaa kirkkoväki eväänsä esille. Miehet paljastavat päänsä, konteista tahi „kissoista“ vedetään leipää, voita, suolakalaa ja piirasta tai pyöröä tai kalakukkoa. Karjalainen näet on suuri herkkusuu ja hänen emäntänsä taitava leipoja. — Kun ateria on syöty, hankkiutaan matkaan. Katsotaan ovatko kaikki venekuntaan kuuluvat muassa, irroitetaan vene laiturista ja, jos on vähänkin myötäsen henkeä, nostetaan matala, leveä purje, joka on spriipuulla — „rainalla“ pingoitettu, airoihin asettuu yksi kuhunkin ja, jos vene on suurempaa laatua, kaksi,

perään jokin isäntämies peräsimeen tai pienemmässä veneessä meloihin, huopureihin. Miehet ja naiset ottavat nutut päältään, että paitahihasillaan paremmin jaksaisivat kesäkuumalla soutaa. Naiset jo heti rantaan tultuaan useinkin ovat riisuneet hyvän kirkkohameen päältään ja panneet sen kirkkohuivin kanssa siististi kokoon; mukavuuden vuoksi on arkihame ollut jätetty kirkkohameen alle. Iloista pakinaa pitäen lähdetään rannasta. Meidän veneemme suuntaa kulkunsa ensinnä pienen Skansinsaaren eli Kantsunsaaren ohi, jossa on ympäri rantoja vallit joltain entiseltä rauhattomalta ajalta, kohti Vorssunsalmea. Siitä mennään mutkittelevaa, kapeata väylää myöten, kunnes tullaan Hiidenselän alkuun. Siinä lasketaan rantaan Hiidenniemeen, vaihdetaan soutajia.

Hiidenvuoresta seuralaisemme varmaankin tietävät kertoa jonkun tarun. Vuoressa näet asuu hiisi ja hänen tyttärensä, ja jolleivät meidän seuralaisemme itse olekaan sattuneet näkemään heitä, niin tietävät he kuitenkin mainita nimeltä jonkun, joka on heidät nähnyt. Mutta kauvan ei viivytä, kohta työnnetään veneen kokka rannasta ja lähdetään eteenpäin. Kuljemme Parolan salmen suun ohi ja tulemme Tulolansaaren kohdalle. Jonkun matkaa rannan suuntaan kuljettuamme tulemme pienen lahdelman kohdalle. Siinä on kallioiset rannat, rantatöyräällä on joukko suuria kivimöhkäleitä, jotka nähtävästi ovat tahallaan kalliosta lohkaistut, rannalle viettävän rinteen peittää sekametsä. Tähän rantaan pyydämme veneen laskemaan, nousemme maalle ja annamme heidän jatkaa matkaansa, vielä rannalta käsin leikkipuheita venekuntalaisten kanssa vaihdettuamme.

Tulolansaari on suurenlainen saari, siinä on useampia kyliä, niistä on huomattavampia Möntsölän kylä, josta toinen puoli on viereisellä Karpatsaarella. Möntsölän nimi tavataan jo hyvin vanhoissa asiakirjoissa, vanhimmissa, jotka näiltä tienoin ovat säilyneet. Venäjän vallan aikoina ennen Stolbovan rauhaa mainitaan Sortavalan pitäjä eli Mikolskin, niinkuin sitä myöskin kutsuttiin, ja sen alle kuuluvina kuusi kappelia, nimittäin: Otsois, Möltsilä, Kitehes, Impilaks, Suistamo ja Suojärvi. Möltsilällä tietysti tarkoitetaan Möntsölää. Ompa tällä seurakunnalla ollut oma kirkkonsakin ja sen ympärillä luonnollisesti hautausmaa. Nämä ovat olleet läheisellä pienellä Kirkkosaarella. Kirkon kerrotaan ruotsalaisten hävittäneen jo 1600 vaiheilla, sen jälkeen oli saarella ollut „sässynä“, pieni kappeli, mutta sekin on jo hävinnyt. Hautausmaahan haudattiin vielä muutamia kymmeniä vuosia sitten. Pappila oli siihen aikaan ollut läheisessä Kannaksen kylässä. — Käkisalmen läänin maakirjoissa vuosilta 1589—93 mainitaan muutamia autioiksi jääneitä puusta rakennettuja luostaria, niistä yksi oli Vainila eli Vaivila, jonka sanotaan olleen Sortavalan pokostan (seurakunnan) Möltsälän kappelissa. Tästä luostarista ei ole säilynyt ainoatakaan jälkeä, eipä, omituista kyllä, kansan muistissakaan ainoata tarua.

Mutta ompa Tulolansaarella ja muilla läheisillä vieläkin vanhemman asutuksen jälkiä. Täällä näet on jätteitä useista pakanuuden aikaisista kivilinnoista. Ne ovat tavallisesti jollain jyrkkärinteisellä vuorella, jolla usein on nimenä Linnavuori tai Lapinvuori. Niissä erottaa vallitusten jälkiä, kivilatomukset muodostavat piiriä, nämä ovat tietysti matalia, osaksi hävitettyjä, mutta outokin huomaa, että ne ovat ihmiskädellä tahallaan siihen kasatut, ja kansan muistissa niihin useinkin liittyy joku taru. Tutkimuksessaan „Suomen muinaislinnat“ tohtori Appelberg mainitsee näiltä tienoin kokonaista yhdeksän linnaa, Tulolansaarella kaksi, Niemenlinna ja Hulkonvuoren linna, muut läheisillä saarilla ja yksi mantereella, niistä mainittakoon Mäkisalon Linnavuori, Lapinsaari Läskelänjoen suulla, Linnasaari ja Linnavuori Tokkarinlahdessa. Mäkisalon linna ehkä enimmin ansaitsee näkemistä.

* * *

Nykyiseen aikaan on Möntsölän kylä Sortavalan varakkaimpia, rakennukset ovat suurempia ja uhkeampia kuin muualla. Väestö on nytkin kreikanuskoista. Maanviljelyksen varassa eivät kuitenkaan täkäläiset ole varojaan koonneet, eikä kalastuksellakaan, jota he kuitenkin suuresti harjoittavat. Merenkulkua ja kauppaa ovat he harjoittaneet pitkät ajat. Möntsölän talonpojilla oli aikoinaan paljonkin laivoja, nyt niitä on vähemmin „ison tuhon“ jälkeen. Kauppaa sanoin heidän harjoittaneen ja se on ollut etusijassa vientikauppaa. Täältä näet on pitkät ajat viety Pietariin kiveä, etusijassa graniittia. Sitä on useampaa lajia harmaata ja mustaa, suurempi- ja pienempi-jyväistä; louhitaan aina sitä, mikä paraiten menee kaupaksi.

TULOLAN SAARI. SORTAVALA.

Tulinpa kerran sille kohtaa Tulolansaarta, josta meidän valokuvamme on otettu. Lahdelmassa oli parikin laivaa lastia ottamassa. Väliaikainen laivasilta oli tehty kalliolta toiseen laivoista, sitä myöten paraillaan kuljetettiin laivaan suuria neliskulmaisia, puoleksi valmistettuja kivimöhkäleitä. Toisia yhä suurempia hinattiin rantaan. Ylempänä porattiin reikiä kallioon, lohkaistiin turhia särmiä ja kulmakkeita pois, nakutettiin kylkiä tasaisiksi, nosteltiin, käänneltiin, hakattiin, kalkuteltiin. Likemmä kaksisataa miestä oli tässä työssä. Pikkuinen metsä, jota kasvoi kallioiden päällä, kivien välissä, rannalla, oli saanut jäädä paikoilleen, etempää ei voinut arvata, että tässä niin suuri työpaikka olisi. Työnjohto ja koko yritys oli möntsöläisten talonpoikien hallussa. — Pari vuotta myöhemmin satuin täällä taas kulkemaan, silloin oli työpaikka siirtynyt toiseen paikkaan. Nyt on musta graniitti muodissa, selitettiin minulle. Yhdessä työpaikassa oli silloin 70 miestä työssä, toinen työpaikka oli toisella puolella saarta. Aikojen kuluessa on täällä louhittu suuret määrät kiveä, eikä ainoastaan Tulolansaarelta, vaan useilta muiltakin läheisiltä saarilta. Usein tehdään niin, että porataan reiät syksyllä valmiiksi, täytetään ne vedellä ja annetaan pakkasen lohkaista kivimöhkäle irti. Kiviä täältä on viety moniin tarkoituksiin, rakennuksiin, hautakiviksi y. m. Ne suuret graniitista valmistetut telamoonit, jotka kaunistavat Eremitagen portiikkia Pietarissa, ovat alkujaan Tulolan kallioina olleet. Samoin on Tulolasta kotoisin Pietarin marmoripalatsin perusta.

Paitse graniittilohkareita on Pietariin täältä viety muutakin kiveä. Ensinnäkin mukulakiveä katujen laskemista varten, ja sitten suuremmassa määrin feltspaattia ja kvartsia. Murrokset, joista näitä kiviä otetaan, eivät ole niinkään pienet, Parolan kylän maalla Riekkalan saarella on niitä useampia. Näitä kivilajia viedään posliinitehtaisiin joskus Moskovaankin saakka. Vielä yksi tulolähde on kivikunnasta näillä tienoin. Lähellä Läskelänjoen suuta on pieni saari, joka kokonaan on marmoria. Marmori siinä kuitenkaan ei ole erikoista, on haurasta, harmaata. Sitä käytetään ainoastaan kalkin polttoon. Jonkun verran on siitä kuitenkin aikoinaan viety Pietariin Iisakin kirkon rakennustarpeiksi.

Niinkuin yllä olevasta näkyy, on kivikunta näillä tienoin hyvin rikasta. Paitse yllämainittuja, on täällä vielä kivien tutkijalle useita harvinaisuuksia, joilla ei kuitenkaan ole mitään käytännöllistä merkitystä. Kvartsin seassa tavataan joskus erittäin kaunista ruusukvartsia. Parolassa ja muuallakin on feltspaatin seassa turmalini-nimistä kivilajia, joka muodostaa täällä suurempia kiteitä kuin missään muualla maailmassa on tavattu. Pieneltä Vannisensaarelta on löydetty mustaa marmoria, Sortavalan kaupungissa on eräässä kalliossa sortavaliittia. Feltspaatin sivussa tavataan usein suuria kasinkulta-levyjä, sekä mustia että valkeita. Kauneita eri värisiä granaattia on myöskin monin paikoin. — Impilahden rajalla olevassa Janaslahden kylässä on vuorirautaakin, mutta sitä on tähän saakka vain pienemmässä määrässä käytetty hyväksi.

Kirjavalahti.

Kun Sortavalasta tullen Hiidenniemen ohi kuljettuamme suuntasimme matkamme Tulolaan, erosi meistä muutamia venekuntia vasemmalle, ne menivät Kirjavalahteen, jonne mekin nyt kulkumme suuntaamme. Kirjavalahti on Laatokan pohjoisin lahti. Se on kapeanlainen, neljä kilometriä syvä ja sen perällä on Kirjavalahden kylä. Tämä Kirjavalahti ja sen ympäristö on jo ammoisista ajoista ollut laajalti tunnettu kauniista luonnostaan ja erinomaisen rikkaasta kasvillisuudestaan, jo yhden miespolven ajan on täällä kesällä asunut ja liikkunut nuorta väkeä luonnon kauneutta ihailemassa ja kasvia kokoomassa ja tutkimassa.

Luonto on täällä hyvin vuorista, monin paikoin viettää veden pintaan äkkijyrkkä kallion seinämä, ja sisämaassa kohoaa toinen vuoren harjanne toisensa takaa, kaikki kallioisia, korkeita ja jyrkkiä. Maantietä on täällä

sen vuoksi ollut hankala rakentaa, lahden itärannalla se kulkeekin aivan pitkin rantaa, toisin paikoin viettävän kallion reunaan vedetyille kiville rakennettuna. Mutta viehättävän kaunis onkin tämä tie ja omituinen laatuaan.

Jos näköalaa tahdot ihailla, niin kiipeäpä mille vuorelle tahansa, niin eteesi leviää laaja maisema: vuorisia saaria, salmia, lahtia ja kaukana taivaan rajalla siintävä aava Laatokan selkä ja mustina juovina Valamon saaret, ja sisämaahan päin vuoren harjanne toisensa takaa, kunnes toisia korkeampi rajoittaa näköalan. Maantietä myöten kannattaa kulkea molemmin puolin lahden pohjukkaa. Kaupunkiin päin noin kolmen kilometrin matkan päästä on Kultamäki, jossa maantie on korkeimmillaan. Siinä tosin ei vettä näy, mutta kauniimpaa vuorimaisemaa meidän maassa harvoin saa nähdä. Itäänpäin kulkien on taas maantie noin 8 klmetrin päässä lahden pohjasta korkeimmillaan. Sitä ennen kannattaa kuitenkin kiivetä Piispanvuorelle, joka on rannempana olevista vuorista korkein.

Kirjavalahden pohjukkaan laskee pieni joki, joka tulee muutamasta pikkujärvestä. Niitä onkin useampia lähitienoilla ja tekevät ne seudun kauneuden vieläkin viehättävämmäksi. Kaunein ja suurin näistä järvistä on *Ristijärvi*. Se on noin kaksi kilometriä Kirjavalahden pohjasta sisämaahan päin. Se on pitkä, kapea järvi, ainakin kaksi kilometriä pitkä, alkupäästä se kuitenkin levenee, muodostaa lahtia molemmin puolin ja siten ristin. Jyrkät kauniit vuoret ympäröivät sen melkein yltympäri. Kannattaapa näille vuorille nousta näköalaa ihailemaan, yhdeltä niistä on kuvammekin otettu. — Jos kuljemme veneellä Ristijärven perimmäiseen pohjukkaan ja siitä jalkaisin metsäistä laaksoa tulemme toiselle järvelle. Se on Haukkajärvi. Se on pienempi kuin Ristijärvi, mutta ehkä vieläkin jylhempi. Missä ei jyrkkä kallionseinämä vietä veteen, on usein kiven vieremiä, korkeita, jyrkkiä louhikoita. Haukkajärven pohjoispuolella on Pötsövaara.

Pötsövaara on korkein vuori näillä tienoin. Haukkajärven rannasta kohoaa jyrkkä tie notkon tapaista myöten. Omituinen rehevä kasvullisuus täyttää tämän notkon. Miehen mittaiset, komeat sananjalat ja muut suurilehtiset korkeat kasvit peittävät maanpinnan, jota tuuhea sekametsä varjostaa, siinä on vaahteraa, jalavaa, niinipuuta ja melkein kaikkia muita Suomessa kasvavia puita. Mutta tätä tietä ylöskiivetessämme emme heti pääse korkeimmalle huipulle, vaan on meidän vielä useampia penkereitä noustava, tunkeuduttava vetisten pajupensaikkojen läpi ja uudestaan kiivettävä ylöspäin. Korkeimmalta kohdalta aukeaa laaja silmänkantaman näköala kaikille ilmansuunnille. Etelässä näemme Sortavalan saariston, Laatokan ja Valamon saaret, lounaassa Sortavalan kaupungin kirkkoineen, ympäröivine vuorineen. Kerrotaanpa kirkkaalla säällä Jaakkimankin kirkontornin näkyvän; kaakkosessa Impilahden ja idässä Suistamon pitäjää kirkkoineen. Itäänpäin, Läskelän joesta alkavat itäisimmän Suomen laajat, metsäiset tasangot ja niin kauvaksi kuin silmä kantaa, näemme yhtä siintävää saloa, jonkun viljellyn saarekkeen katkaisemana. Pohjoisessa näkyy Jänisjärven pinta, sen takaa Soanlahti taloineen, kirkkoineen. Koillisessa pilkottavat vielä näkyviin Pälkjärven ja Ruskealan kirkontornit. Ainoastaan länteen on näköala rajoitettu. — Se on kaunis palanen Suomea, joka Pötsövaaralle näkyy, tiheään asutussa maassa sille alalle jo mahtuisi useampia kaupunkia. Pötsövaaralta palatessa on hauska metsätie Kaislampien välitse Kirjavalahden rannalle.

* * *

Jo aikaisemmin mainitsin, että nämä tienoot ovat tunnetut rikkaasta kasvullisuudestaan, mutta eivät yksin Kirjavalahden seudut tässä suhteessa ole huomattavia, vaan koskee tämä Laatokan pohjoisrantamaita yleensä, Kirjavalahti vaan on rikkaan seudun kaikkein rikkaimpia. Koitan muutamilla sanoilla määritellä tätä kasvullisuutta.

Omituisen ulkomuodon jo heti ensi silmäykseltä saavat nämä seudut monivärisen sekametsänsä kautta. Tumman havupuun rinnalla kasvaa kirkasvärinen koivu, keväällä harmaa, kesällä tumma, syksyllä punanen haapa, niitten vieressä vaalean vihanta suurilehtinen, kaunis vaahtera ja tuuhea niinipuu, näitten lisäksi tuomet, pihlajat, lepät, pajut ja monet pensaskasvit. Vaahtera ja niinipuu ovat Suomessa harvinaisia puita, mutta täällä niitä on jo jotensakin yleisesti. Tavallisesti niitä kasvaa jyrkkien vuoren seinämien rinteillä ja alemmilla penkereillä, jossa maan laatu on mustaa multaa ja joka pysyy kosteanpuoleisena vuoren seinämästä valuvan veden

RISTIJÄRVI. SORTAVALA.

kautta. Vaahteria on yksi siellä toinen täällä, ne ovat tavallisesti koukeroisia, kasvavat harvoin suuriksi, lehdet niissä tavallisesti ovat vähän pienempiä kuin viljellyissä. Niinipuu eli lehmus myöskin harvoin kasvaa korkeaksi, toisin paikoin ne muodostavat pieniä metsiköitäkin. Ainoastaan muutamassa paikassa, niinkuin Pötsövaaran rinteillä, tavattava on jalava. Niitä on muutamia suuriakin, komeita puita. Pensaskasveista paatsama, „koiranheisipuu“ (Viburnum), kuusain, siestar y. m. ovat tavallisia. Soita kun on vähän, ei tervaleppiäkään ole paljon.

Mainitsin jo kallionseinämäin juurilla löytyvän mustan mullan omituisena näiden seutujen maan laadulle. Tässä mustassa mullikossa kasvaa useita kasvia, jotka kuvaavat täkäläistä kasvillisuutta. Erinomaisen rehevän ulkonäön antavat monilla paikoilla korkeat, kauniit sananjalat, jotka saattavat kohota miehen mittaisiksi. Kauneimmat ja komeimmat ovat Struthiopteris germanica ja Polysticum spinulosum. Sitä paitse on vielä toista kymmentä sananjalkalajia näillä tienoin. Tyypillinen mustan mullan kasvi on vielä komea, suurilehtinen Aconitum, se on harvinainen kasvi, vaikka Sortavalan tienoilla kaikkein tavallisimpia; sitä ei löydy muualla Suomessa kuin Laatokan pohjoisrantamilla. Milium effusum, Stellaria nemorum, Stachys sylvatica, harvemmin Campanula trachelium ja latifolia ovat vielä tälle mustalle mullalle omituisia. Kuivemmat mäenrinteet ovat täynnä monia Labiateae-heimoon kuuluvia, niinkuin: Origanum, Clinopodium, Calamintha, harvemmin Betonica officinalis ja Dracocephalum Ruyschiana, muita mainitsematta. Kosteilla vuorten rinteillä, jyrkänteiden vaikeimmin luopäästävillä penkereillä on useita alppikasvia. Niitä on kaunis Cerastium alpinum, Saxifraga nivalis ja caespitosa ja Allium strictum. Rannikolla kasvaa runsaasti Glycerium spectabilis niminen ruoko, Sium latifolium on aivan yleinen, Oenanthe phellandrium joskus tavattu. Carex-lajeista harvinainen cyperoides on jotensakin tavallinen. Harvinaisempi on Rumex maritima. Rannoilla kasvavista komea Butomus pistää silmään, joskus tavataan vedessä kasvava omituinen Stratiotes. Vielä mainittakoon Papilionaceaen kasveista kauniit Lathyrus sylvestris ja Vicia sylvatica, Synanthereaen Carlina, Mulgedium, Tanacetum, Anthemis, Hieracium subcaecium, harvinainen Crepis biennis y. m. m. Orchideae-heimosta omituinen Neottia nidus avis. Sitten vielä ovat harvinaisemmista kasvilajeista yleisiä: Geranium palustre, Melampyrum nemorosum, Polemonium, harvinaisempia Cotoneaster, Agrimonia, Viola mirabilis y. m. m. Sini- ja valkovuokot, Primula ja Corydalis ovat kevätkukkia. Trollius on nurmilla yleinen, rantamilla kaunis, suurikukkainen Lemmenkukka, lehdoissa molemmat Convallariat. Lahden pohjukoissa ja lammikoissa on monenlaisia Potamogeton lajia, Utricularia tavataan myös joskus. Suokasvia sen sijaan on vähemmän, täällä kun ei soita ole kuin nimeksi. Kangasmaata on myös vähän, mutta on sen verran, että useat hiekkamaalla kasvavat kasvit ovat täälläkin tavattavissa. Ompa Valamon saarella kaunis Dianthus arenarius. Sammalista mainitsen ainoastaan harvinaisen vedessä uiskentelevan pienen Riccia natansin.

Yllä olen muutamilla sanoilla koittanut kuvata Sortavalan ympäristön kasvullisuutta. Se, joka kasvikuntaa rakastaa ja tuntee, voipi ylläolevista harvoista piirteistä ehkä jo kuvitella, minkäluontoinen kasvullisuus yleensä täällä on. Suuremmitta ponnistuksitta voi Sortavalan pitäjästä ja siihen kuuluvista Valamon saarista saada herbariumiinsa 500 eri lajia, kun rajoittuu Phanerogameihin ja sananjalkoihin.

Kasveintutkijalle mainitsen seuraavat paikat huomioon otettaviksi: Kirjavalahti, Pötsövaara, Anjala, Suosaari, Hakosaari, Lihkatsu, Haukkariutta, Tamhangan lammit, Vakkolahden ja Tuhkalammin rannat ja vesi, Hympölän pellot, Yhinlahti y. m.

Impilahti.

Jos laivalla jatkamme matkaa Rautalahdesta eteenpäin, tulemme Janaslahteen, joka vielä on Sortavalan pitäjää, vaikka sen viimeinen kulmaus. Siitä ei kuitenkaan ole enemmän kuin kolme kilometriä Impilahden kirkolle, joka on pitäjänsä länsireunassa.

Joskus on kuviteltu, että Impilahdella olisi aikoinaan ollutkin kansanrunojemme Pohjola. Täällähän vanhojen verokirjojen mukaan on ollut Sariolan kylä. Valamo olisi ollut Saari, jossa Lemminkäinen kävi neitojen kisoissa. Tulolaan olisivat urhoot jollain sotaretkellä ensin maalle tulleet, Nukuttalahdessa nukkuneet ja sitten käyneet Impilahdesta impiä ryöstämässä. Mutta nämä ovat mielikuvituksia.

Impilahden historialliset vaiheet liittyvät läheisesti Sortavalan vaiheisiin, johon se pitkät ajat luettiinkin. Nykyisessä Impilahden pitäjässä on asukkaita joku 7—8 tuhatta, suurempi puoli on lutherilaisia, toinen puoli kreikanuskoisia. Kreikanuskoisten kirkko on Kitelän kylässä ja sen vuoksi kreikanuskoista seurakuntaa kutsutaan Kitelän seurakunnaksi. Impilahti ja Kitelä ovat siis sama pitäjä, asukoon kreikanuskoinen vaikka Impilahden kirkonkylässä, niin hän kuuluu Kitelän seurakuntaan ja päinvastoin Kitelän lutherilaiset kuuluvat Impilahden seurakuntaan. Kaikissa muissa suhteissa ovat nämä seurakunnat yhtä, yhteiset heillä on kaikki virkamiehet ja yhteiset kaikki laitokset. Kyllä kreikanuskoisen ja lutherilaisen kuitenkin tavallisesti toisistaan erottaa, edelliset pitävät partaa, kirjavampia pukuja, puhuvat vähän erilaista murretta ja ovat tavoiltaan alkuperäisempiä. Jos samassa kylässä toisessa talossa kehrätään rukilla ja toisessa värttinällä, voi olla varma, että edellisen talon asukkaat ovat lutherilaisia ja jälkimmäisen kreikanuskoisia. Sama on asian laita monessa muussa suhteessa.

Maanviljelys on Impilahdellakin jotensakin alhaisella kannalla. Karjanhoitoa harjoitetaan ympäristöön verraten paljon, täällä kun on hyviä niittymaita. Tärkeänä elinkeinona on vielä kalastus, merenkulku ja tehtaantyö. Kalastusta harjoitetaan samaan tapaan ja samoilla pyyntöneuvoilla kuin Sortavalasta puhuessa jo olen kertonut. Merenkulkua harjoittavat täälläkin monet varakkaat talonpojat. He vetävät rahtia muille, niinkuin Pitkärannan ja Värtsilän tehtaille, kauppiaille, mutta myös vievät paljon omia vientitavaroitaan, niinkuin halkoja ja kiveä, ja takaisin päin taas tuovat jauhoja y. m. Myöskin rakennetaan Impilahdella paljon laivoja. Koirinojan kylässä on yksi Laatokan suurimpia laivaveistämöjä, siellä vuosittain valmistuu useampia laivoja. Siellä ovat myöskin Laatokan ensimmäiset, uusien mallien mukaan rakennetut laivat „Aino“ ja „Auli“ y. m. valmistetut. Mutta näiden uudenaikaisten rinnalla yhä vieläkin Koirinojassa rakennetaan galjottoja vanhaan totuttuun kuosiin.

Tehtaantyö on Impilahden pitäjässä tärkeä elinkeino, siellä kun näet on suuri Pitkänrannan tehdas, joka tarjoaa työtä lukuisille työmiehille ja ympäristön maanviljelijöille tavaran menekkiä. Mutta Pitkästärannasta saamme kohta laveammin puhua. Impilahdessa harjoitetaan uutteraan pienempääkin kaivostyötä. Louhitaan paljon feltspaattia, kvartsia ja graniittia ja viedään sitä Venäjälle. Tämä kivityö ja kiviliike on täälläkin suureksi osaksi varakkaiden talonpoikien hallussa. Vuosien kuluessa on Impilahdelta viety suuret määrät näitä kivilajia. Mainittavimmat louhospaikat ovat tietääkseni Huunukassa, josta muun muassa on viety graniittia Aleksanterin obeliskiin Pietarissa, Sumeriassa, josta on viety kiveä Iisakin kirkon perustaan Pietarissa, ja Hunttilassa, jossa on useita jotensakin laajoja feltspaatti- ja kvartsilouhoksia. — Kitilän kylässä on kauneita graniittia, monenvärisiä. Ehkä Juhana III juuri niitä sai, kun hänelle Käkisalmen läänistä lähetettiin verona säkillinen Karjalan rubiinia vuosittain.

* * *

Impilahden kirkko, joka kuvassamme näkyy, on kauniin Impilahden pohjukassa. Tämä lahti on useampia virstoja pitkä, jotensakin kapea, välistä vähän leveten ja taas kaveten. Sen rantamat ovat kallioisia, paikoin hyvinkin jyrkkiä ja korkeita. Lahden varrella on useita kauneita herraskartanoita puutarhoineen, kirkon läheistössä ovat pappilat ja kirkonkylä kauppiaineen, kansakouluineen. Kaikki nämä tekevät eloisan, hauskan vaikutuksen. Jos joltain lahden varrella olevalta vuorelta katselee näköalaa, on se yhtä

IMPILAHDEN KIRKONKYLÄ.

viehättävä ulos Laatokalle päin katsottuna kuin sisämaahankin. Ulospäin katsoessa avautuu aava taivaan rajoittama ulappa kallioisten niemien ja saarien välistä. Pitkin lahtea sisäänpäin katsellessa taas näemme sinistä vettä, kalliorantoja, pieniä metsäisiä saaria, kirkon ja kirkonkylän, nurmia, peltoja, sieviä rakennuksia, metsiköitä ja taustana korkeita, metsäisiä vuorenkukkuloita vieretysten, perätysten kohoten toistaan korkeammalle, hälveten siniseen kaukaisuuteen.

Impilahden kirkonkylän merkillisyyksiin kuuluu muistokivi, jonka Impilahden talonpojat ovat pystyttäneet vuoden 1863 valtiopäiväin avaamisen johdosta. Kreikanuskoisten talonpoikien kerrotaan siitä sivu astuessaan ristivän silmänsä. Ja onhan heillä silloin täysi syy siunata itsensä, vaikka vaistomaisesti he sen tekevät, tajuamatta kiven ikuistuttaman tapauksen merkitystä.

Seuraelämä maaseudulla vaihtelee suuresti, kun paikkakunnalla sattuu olemaan sivistyneitä perheitä, joissa on nuorisoa, joka on innokasta ja valmista uhrautumaan yleisten harrastusten hyväksi, niin seuraelämä saattaa kukoistaa ja muodostua erittäin hauskaksi. Nuorison varttuessa, perheet hajaantuvat ja entinen vilkas elämä hiljenee kuulumattomiin, säilyen rakkaana muistona vaan, kunnes uudet perheet, uusi kohoava nuoriso sen taas eleille elvyttää. Niin on käynyt Impilahdellakin. Sielläkin oli aika jolloin seuraelämä kukoisti. Sen yhdyssiteenä oli musikin harrastus. Paikkakunnan herrasperheissä oli useita musikaalisia jäseniä, he muodostivat lauluseuroja, jouhikvartettia, harrastivat soololaulua. Ihastuksella vielä kerrotaan niistä ajoista, jolloin Ojamon talon nuoriso oli Impilahden musikaalisen elämän innokkaimpia kannattajia. Silloin oli laulun ja soiton taito ollut korkealla ja oli tyydyttänyt suuriakin vaatimuksia. Eikä musikaalisuus rajoittunut ainoastaan herrasperheisiin, vaan ulottui se syvemmällekin. Rovasti Bergströmin vaikutuksesta kokoontui talonpoikaista nuorisoa sunnuntai-iltapuolilla pitäjän tuvalle laulamaan enimmäkseen hengellisiä lauluja. Luonnollisesti tämän suuremman harrastuksen vaikutukset myöskin tuntuivat kirkkoveisuussa. — Nyt on siitä jo kulunut kolmattakymmentä vuotta, kun Impilahdella laulu ja soitto näin korkealla kukoistivat, sen harjoittajat ovat hajaantuneet toinen sinne, toinen tänne, vaan rakkauttaan musiikin jaloon taiteeseen he eivät ole unohtaneet. Muutamat heistä ovat sen innostamina suuria aikaan saaneet. Sen todisteeksi mainitsen vaan „Herää Suomi“ ja „Karjala“.

Olojen mukaan on seuraelämä milloin laimentunut, milloin uudestaan vilkastunut, uudet harrastukset ovat sille uuden suunnan antaneet, se on täälläkin saanut kansallisemman luonteen. Kansanjuhlia on ruvettu viettämään, kansankirjastoja on perustettu ja niihin on koottu varoja seuranäytelmillä, arpajaisilla ja muilla semmoisilla keinoin. — Kansansivistystä on yhä enemmän ruvettu harrastamaan, pitäjässä on nyt kolme kansakoulua, joissa yhdessä on kreikanuskoinen opettaja. — Kaksi höyrylaivaa välittää liikettä Sortavalan ja Impilahden (Janaslahden) välillä. Sitä paitse käy Pitkässärannassa useita laivoja. — Impilahdenkin syrjäisessä pitäjässä pyritään edistymään ja vaurastumaan.

* * *

Impilahti on viimeinen pitäjä itäänpäin, jossa on Laatokan Karjalan vuorista luontoa. Kun Pitkänrannan tehtaalta jatketaan matkaa eteenpäin, on maantie loivasti alaspäin viettävä, siitä alkaa tasanko, suuri itäeurooppalainen tasanko. Salmin rajasta vähän itään kulkee vielä yksi vuorijono Laatokasta sisämaahan, sen jälkeen ei ole vuoria ennenkuin Uralinvuoret, on tapana leikkiä laskien sanoa. Impilahden pitäjä on enimmäkseen vuorista, ainoastaan itäinen ja koilinen osa ovat suota ja hiekkakangasta. Koilisessa, Ruokojärven kylän kohdalla voi silmin nähdä, missä raja käy multa- ja hiekkamaan välillä.

Impilahdella voi kaikkein selvimmin huomata Laatokan pohjoisen rantamaan muodostuksen. Kaukaisena jääkautena ovat jäät arvattavasti virranneet sisämaasta Laatokkaan. Kaikki vuoren harjanteet, suuremmat ja pienemmät kulkevat siihen suuntaan; pienilläkin uurteilla on näet tämä suunta. Pitkiä aikakausia kestäneen siirtymisensä aikana ovat jäät syöneet uurteiseksi jotensakin jyrkästi Laatokkaan viettävän maan. Siten on syntynyt tuo omituinen aaltomainen luonto. Vuorotellen juoksee sisämaasta Laatokkaan vuorenharjanne ja laakso, vuori ja laakso. Nämä laaksot ovat viljavaa maata, sopivia pelloksi ja niityksi. Toisien pitkien aikakausien kuluessa ovat sitten sisämaasta Laatokkaan juoksevat vedet, sulavan lumen

ja jään ja sateen synnyttämät tulvat sekä Laatokan aaltoileva vesi kuluttaneet maan laaksojen suista ja niihin muodostaneet lahtia. Vuoren harjanteisiin eivät nämä vedet ole pystyneet, ne ovat jääneet niemiksi. Tällä tavalla on ranta muodostunut vuorotteleviksi lahdiksi ja niemiksi. Lahdet ovat aina laaksojen kohdalla, vuorenharjanteet jatkuvat niemien äärimmäisiin kärkiin saakka. Luonnollisesti eivät kaikki niemet ole yhtä pitkiä, eivätkä kaikki lahdet yhtä syviä. Joskus kulkee monta vuoren harjannetta rinnakkain suurempaa nientä pitkin, eroten vasta loppupäissään eri niemiksi.

Mutta aina vuorijonot eivät ole yhtämittaisia, ne ikäänkuin menevät poikki, keskeytyvät, vähän matkan päästä uudestaan jatkuakseen. Jos näistä välipaikoista maa on kulunut pois, katkeaa niemi ja siitä syntyy saari. Saattaa se myös katketa monesta kohdasta ja muodostaa koko saarijonon. Näin on käynyt etenkin Sortavalassa. Koko Hiidenselkä on tämmöinen keskeytys. Saaret muodostavat aina jonoja, ja niissäkin vuoren harjanteet kulkevat samaan suuntaan, toisen saaren harjanne näyttää jatkuvan toisessa. Luonnollisesti ei tämmöisissä seikoissa tapaa hyvin suurta säännöllisyyttä, on vuoria, jotka ovat asettuneet poikinpäin, saaria, jotka ovat joutuneet rivistä pois. Monesti sattuu että vuoren selänne kiertää koko saaren mannermaan puolisen osan. Joka tapauksessa yllä oleva kuvaus pääpiirteissään luullakseni on oikea.

Tämmöinen on rantamaan ja saariston muodostus Impilahden pitäjässä, jossa se on säännöllisin, Sortavalassa, jossa saaristo on rikkain, Jaakkimassa, Kurkijoella ja vielä Hiitolassakin. — Ehkä yllä olevan arvelun kanssa yhteydessä on myöskin Laatokan pohjan omituinen muodostus, joka pohjoisessa on niin syvä ja eteläänpäin yhä mataloittuu.

* * *

Impilahden pitäjä on rikas kauneista maisemista, meidänkin kuvastomme tarjoaa niitä useampia. Kapeat lahdet ja salmet, jyrkät, monesti meidän maan luontoon nähden hyvinkin korkeat vuoret määräävät niiden luonteen. Ne ovat jylhiä, mahtavia, usein synkänkomeita.

Ensimmäisenä on *Pullinvuori.* Se on Impilahden varrella, noin 200 jalkaa korkea. Äkkijyrkkänä se kohoaa veden pinnasta, se on kuin äärettömistä särmäkkäistä kivilohkareista kokoonsovitettu. Kasvullisuutta sen seinämillä ei ole kuin siellä täällä joku pensas, pieni koivahainen, petäjänkänttyrä, ruohokimppu milloin missäkin kallion halkeamassa. Jos veneellä soutaa vuoren alle, tuntuu se painavan mahtavalta, monenkin mieleen väkisin herää pelko, että joku ulkoneva kallionlohkare äkkiä irtaantuisi ja murskaisi allensa veneen ihmisineen. — Loitompaa kiertävää polkua myöten kannattaa kiivetä Pullinvuoren huipulle. Sieltä aukeaa laaja näköala: lahtia, kallioisia niemiä, niiden kärjissä kallioluotoja ja etempänä suuri Laatokka.

Lahti, joka Pullinvuorelta ulospäin katsellessa näkyy vasemmalla, on *Haukkalahti.* Siitä on meidän seuraava kuvamme. Kuva on otettu lahden pohjasta. Tämänkin lahden ympärillä on jyrkkiä, korkeita kallioita. Haukkalahdessa ja sen edustalla kalastetaan paljon, jonka vuoksi täällä saa nähdä paljon pieniä kalasaunoja. Ne ovat pieniä lattiattomia, harvaseinäisiä mökintapaisia. Uunin asemesta on yhdessä nurkassa kiviröykkiö, johon tuli tehdään. Näissä kalastajat viettävät yönsä ja kuivaavat pyydyksiään. Tämmöisiä kalasaunoja saa nähdä kaikkialla Laatokan ulkoniemillä ja saarilla.

Jos Haukkalahdesta jatkamme matkaa veneellä, soudamme ensinnä ulos Laatokalle, sitten itään ja jonkun matkan päästä taas käännymme vuorien väliseen vesiväylään, niin tulemme Majatsalmeen. Alkuosaa salmesta sanotaan *Rautakujiksi.* Tästä on meillä kuva. Nimensä se arvattavasti on saanut raudankarvaisista kallioseinämistään. — Jos jatkamme matkaa, tulemme siihen osaan *Majatsalmea,* josta meidän neljäs, Impilahden kallioisia rantamaita kuvaava kuvamme on. Salmi vielä jatkuu ja kiertää Majatsaaren, joka kuvassamme jää oikealle. Syvempänä lahdessa ovat vuoret korkeampia. Luonto on jylhää, taloja ei ole likellä. Kasvullisuus on täällä hyvin rikasta. — Jos matkaa jatkamme, löydämme yhä uusia lahtia, salmia. Vuorien muoto, vesien leveys, kallioiden korkeus ja jyrkkyys niissä vaihtelee, toiset ovat jylhempiä, toiset vähän leppeämpiä, mutta kaikissa on sama perussävel — kalliota ja vettä.

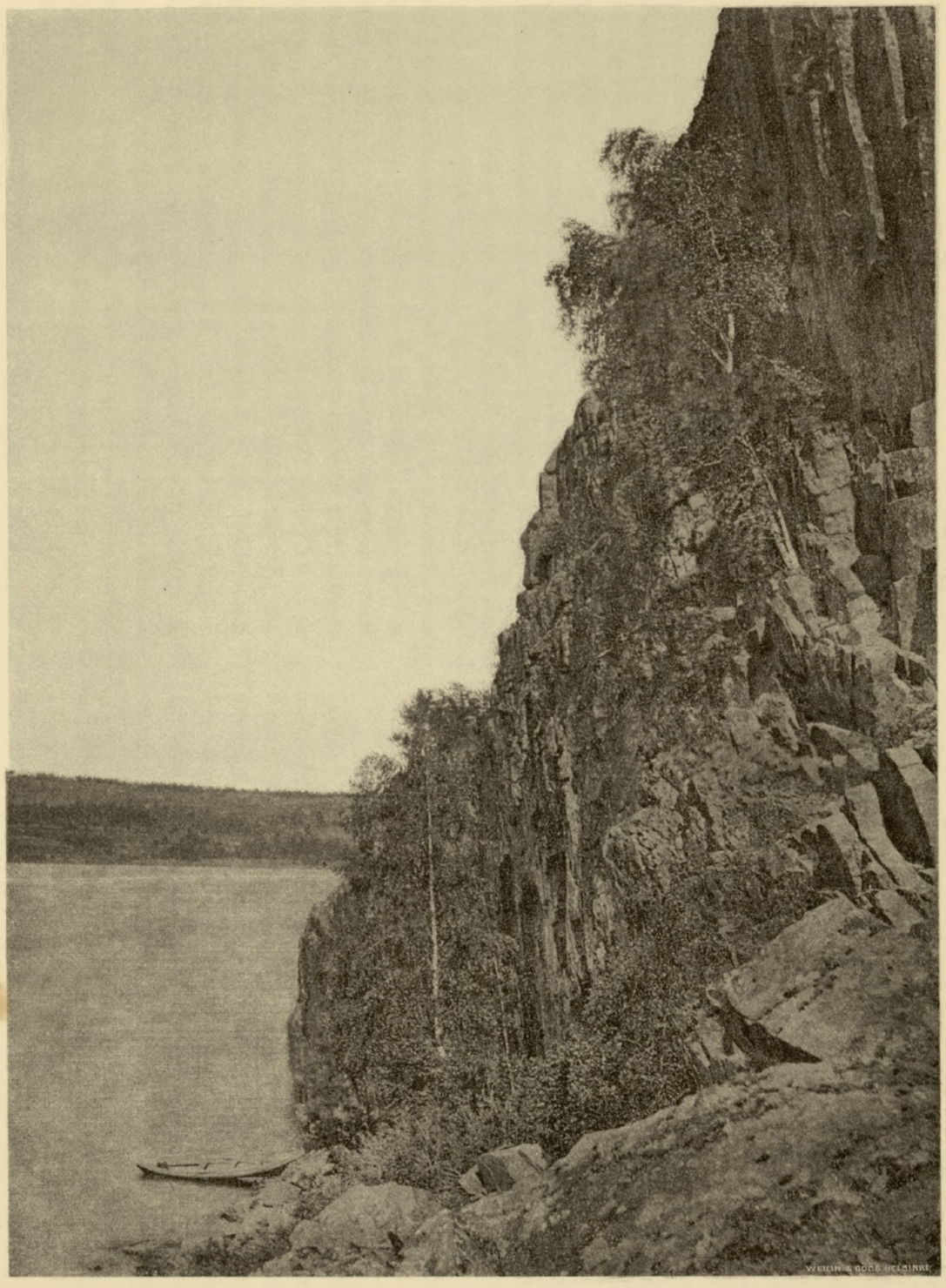

PULLINVUORI. IMPILAHTI.